

The Crisis of the Concept of World Order

Prof. univ. dr. Ovidiu Predescu
Universitatea de Vest din Timișoara

Abstract: With reference to the concept of world order, we must make a clarification right from the start: in the history of mankind, there has not been a world order in its true sense, which includes all the regions on the planet inhabited by people, in their various forms of organization social, political, economic and cultural, from the primitive ones to the contemporary member states of the United Nations Organization. In the same way, we can talk about regional orders, which refer to precisely defined geographical spheres, imposed mainly by certain existing power centers at a given time.

Keywords: world order; United Nations;

1. Fostul secretar de stat Henry Kissinger în perioada administrațiilor Richard Nixon și Gerald Ford, în urma unei conversații, în timpul unei cine cu Charles Hill, conferențiar la catedra de științe umaniste de la Universitatea Yale, a ajuns împreună cu acesta la concluzia că “problema internațională cea mai presantă a prezentului este *criza* (s.n. – O.P.) care se manifestă în privința *conceptului de ordine mondială* (s.n. – O.P.).”¹ În ceea ce ne privește considerăm că acest impas este legat și de modul în care principalii actori ai globalizării și ai construirii unei noi ordini mondiale se raportează la umanitate, în principal la drepturile și libertățile fundamentale ale omului.

2. Cu referire la *conceptul de ordine mondială* se impune să facem o precizare încă de la început: în istoria omenirii nu a existat o ordine mondială în adevăratul ei sens², care să cuprindă toate regiunile de pe planetă locuite de oameni, în diferitele lor forme de organizare socială, politică, economică și culturală, de la cele primitive până la statele contemporane membre ale Organizației Națiunilor Unite. La fel, se poate vorbi de ordini regionale, care

¹ H. Kissinger, *Ordinea mondială. Reflecții asupra specificului națiunilor și a cursului istoriei*, Editura RAO, București, 20015, p. 302.

² A se vedea și H. Kissinger, *op. cit.*, p. 10.

se referă la sfere geografice precis delimitate, impuse în principal de anumite centre de putere existente la un moment dat.

Henry Kissinger ne arată că dintre toate conceptele de ordine mondială care au dominat la un moment dat în diferite regiuni ale planetei (spre exemplu: *concepția chineză multimilenară despre ordinea mondială*, avându-l în centru pe împărat – personaj de dimensiuni universale, care făcea conexiunea între om și divinitate –, ce consta într-o ierarhie generală în fruntea căreia se situa China, singurul stat suveran din lume, cu o cultură fără egal raportată la celelalte culturi existente; *concepția universală islamică* care avea în vedere o singură stăpânire divin aprobată; *concepția multistatală de tip european*; *concepția unei singure cârmuiri legitime, promovată de Imperiul Otoman de origine turcică*; *concepția unei ordini mondiale având la bază instaurarea păcii prin propagarea principiilor democratice adoptată de S.U.A.*), “principiile adoptate în Westfalia¹ sunt... unica bază general recunoscută a ordinii mondiale existente... Sistemul westfalic contemporan, devenit astăzi global (și numit în termeni colocviali “comunitatea internațională”), s-a străduit să atenueze caracterul anarhic al lumii printr-o extinsă rețea de structuri legale și organizaționale internaționale menite să faciliteze schimburile comerciale libere și existența unui sistem financiar internațional stabil, să instituie principiile general acceptate de soluționare a disputelor internaționale și să stabilească anumite limite în desfășurarea războaielor... Acest sistem de state (suverane, paranteza noastră – O.P.) cuprinde astăzi toate regiunile și culturile.”² Totuși, în prezent, ne spune același autor, aceste principii “sunt contestate de pretutindeni, uneori chiar în numele ordinii mondiale.”³

O teorie specială asupra ordinii mondiale a fost emisă de Jaques Attali, cunoscut scriitor, doctor în economie, consilier al fostului președinte francez François Mitterrand. Conform acesteia, lumea a cunoscut din zorii existenței sale și până în vremurile noastre trei ordini: Ordinea Rituală, cu autoritate esențialmente religioasă; Ordinea Imperială, cu putere militară și cu ideal

¹ Este vorba de principiile de independență națională, suveranitate statală, interese naționale și neamestec în treburile interne, echilibrul puterilor. Pacea din Westfalia a pus capăt sângerosului Război de Treizeci de Ani (1618-1648) din Europa Centrală, generat și întreținut de puternice dispute politice și religioase.

² H. Kissinger, *op. cit.*, 13.

³ *Ibidem.*

teritorial; Ordinea de Piață, cu ideal individualizat și în care grupul dominant este cel care controlează economia¹.

Apreciem că noțiunea de ordine mondială este relativ imprecisă. Sunt însă două elemente fără de care nu se poate vorbi de o ordine internațională. Ne referim, pe de o parte, la un set minimal de norme juridice acceptate, dacă nu de toate statele, de majoritatea acestora, care să asigure funcționarea normală a relațiilor dintre țări pe toate planurile (politic, economic, militar, social, cultural), iar, pe de altă parte, la o repartizare echilibrată a puterii.²

Referindu-ne strict la secolul al XX-lea, vom identifica *trei ideologii*, și anume *fascismul*, *comunismul* și *liberalismul* prin care promotorii lor la nivel planetar sperau să instaureze o nouă ordine mondială pretinzând că dețin adevărul sau măcar părți însemnate din el relativ la trecutul, dar mai ales la viitorul societății omenesci. Acum, după aproape două decenii din secolul al XXI-lea, am mai rămas doar cu liberalismul care pe de o parte, se află în situația de a face față asaltului noilor tipuri de așa-zise democrații iliberale ale căror guverne – cu pusee de autoritarism evident – subminează tocmai valorile pe care s-a clădit și consolidat acesta, respectiv independența sistemului judiciar, libertatea de exprimare în general și a presei în special, precum și slăbirea prin orice mijloace a opoziției democratice; pe de altă parte, din perspectiva implicării în construirea lumii care va fi după 2050, se găsește în postura, deloc confortabilă, de a înțelege și de a face față, adică de a se conecta și updatea, așa cum ne spune Harari, “celor două revoluții – cea din tehnologia informației și cea din biotehnologie”.³

În opinia noastră, o ordine mondială reală în lumea contemporană nu poate exista decât într-o strânsă legătură și condiționare reciprocă cu drepturile și libertățile fundamentale ale omului. Susținem acest lucru deoarece în prezent este nevoie, mai mult ca oricând în istoria omenirii, de înfăptuirea unei ordini comune, în cadrul căreia în locul ideologiilor alienante, de izolare a omului, dar și a popoarelor unele de altele, să se identifice mijloacele, metodele și procedurile prin care valori și experiențe istorice divergente să fie fasonate în spiritul solidarității, al armoniei interumane durabile, fondată, așa cum se

¹ J. Attali, *Une brève histoire de l'avenir*, Editura Fayard, Paris, 2008, p. 22, apud Ș. Mășu, P. Buneci, V. Gheorghe, *Criza, anticriza și noua ordine mondială*, Editura Solaris Print, , București, 2009, p. 320 (a se vedea și nota de subsol 1).

² În acest sens a se vedea H. Kissinger, *op. cit.*, p. 15-16.

³ Y.N. Harari, *21 de lecții pentru secolul XXI*, Editura Polirom, Iași, București, 2018, p. 30.

susține în literatura de specialitate, pe “diversitatea intercondiționată – inclusiv a intereselor –, fără de care nu este posibilă adevărata unitate omenească.”¹ Așadar, evidențierea omenirii ca umanitate este “drumul neostoit al confruntării cu înstrăinările suferite de om în istorie și al afirmării sale ca ființă conștientă și liberă.”²

Mai mult, nu trebuie să uităm niciun moment în ce lume trăim acum. Astfel, într-o altă lucrare³, arătăm că “trăim într-o lume care, pășind dincolo de pragul geopoliticii... a unui singur centru de putere mondială, maximum două până la sfârșitul Războiului Rece, își caută în prezent unitatea. Și aceasta pe fondul globalizării – ca proces de expansiune a comerțului și a investițiilor – care se derulează pe fondul globalității... globalitate care este o stare sau o conduită, o realitate dincolo de globalizare, ce implică din start mai multe centre de putere.” De pildă, unul dintre aceste centre de putere, China – deja recunoscută în calitate de mare putere – prin ridicarea de pretenții teritoriale exagerate în regiunea Mării Chinei de Sud (unde există unele dintre cele mai importante rute maritime de pe glob), potențial bogată în petrol și gaz, care oferă, de asemenea, unor state precum Vietnam, Singapore, Malaezia ori Filipine oportunități abundente de pescuit, riscă, potrivit lui Robert Kaplan, să transforme această zonă în butoiul cu pulbere al Asiei și să destabilizeze Pacificul.⁴

Totuși, pentru rezolvarea unor *chestiuni globale* este nevoie de înfăptuirea unei *comunități globale*. Apreciem că acum nu există o asemenea comunitate. Yuval Noah Harari ne explică ceea ce nu poate influența și/sau suplini crearea comunității globale, și anume: ”Nici Facebookul, nici naționalismul și nici religia nu creează nici pe departe o asemenea comunitate. Toate triburile umane existente sunt preocupate mai curând să-și promoveze propriile interese decât să înțeleagă *adevărul global* (s.n. – O.P). Nici americanii, nici chinezii, nici musulmanii, nici hindușii nu constituie “comunitatea globală” – așa că modul în care interpretează ei realitatea nu este câtuși de puțin demn

¹ I. Humă, *Noos juridic. Valorile identitare în fața globalizării. Culegere de studii*, Editura Universul Juridic, București, 2016, p. 35.

² *Ibidem*, p. 55.

³ O. Predescu, *Globalizare, globalitate și criminalitate*, în volumul “Devianță și criminalitate – Evoluție, Tendințe și Perspective –”, de O. Predescu (editor coordonator) ș.a., Editura Universul Juridic, București, 2016, p. 15.

⁴ Pentru mai multe amănunte în legătură cu acest subiect a se vedea A. Cruceru, *Noul butoi cu pulbere al lumii*, disponibil la www.stiripesurse.ro, accesat pe 1 mai 2016.

de încredere.”¹ Și fiindcă s-a amintit de “înțelegerea adevărului global”, în *epoca post-adevărului*, cum mai este denumită perioada actuală, de altfel defel nouă sub soare, acest deziderat este tot mai greu de atins, mai ales din cauza actorilor principali ai propagandei și dezinformării, ai știrilor false – ne referim în principal la cei aflați la putere, marile companii, confesiunile religioase ș.a. Urmărind să-și păstreze și, în același timp, să-și mărească influența și controlul asupra societății, aceștia investesc azi sume însemnate de bani, în scopul distribuirii de *fake news*² cu ajutorul internetului, presei captiv-înregimentate și platformelor de socializare, care au o forță uriașă de penetrare în mintea indivizilor. Unii chiar ajung manipulatori și mincinoși de geniu, evident mereu și mereu spre mai binele poporului din care fac parte, dacă nu al întregii omeniri. Însă, în realitate, aceste practici le aduc, printre altele, câștiguri materiale și de altă natură, precum și o influență strategică importantă. În același timp, oamenilor obișnuiți – majoritari pe pământ – le este tot mai greu să distingă între *realitatea autentică* și *ficțiune* – produs al minoritarilor aflați la putere.

Totodată, cazurile de nerespectare flagrantă a drepturilor și libertăților fundamentale s-au înmulțit în diferite regiuni ale planetei. Astfel, potrivit datelor oferite de Observatorul Sirian pentru Drepturile Omului, de la autoproclamarea Statului Islamic, în iunie 2014, au fost executați 4.144 de oameni prin decapitare, lapidare, împușcare și alte metode, incluzând aruncarea oamenilor de pe clădiri sau incendierea lor. Dintre cei uciși, 2.230 au fost civili, în acest număr de victime fiind cuprinși femei și copii. De asemenea, trebuie menționat și faptul că printre cei care au fost uciși se aflau și sute de membri ISIL, dar și soldați ai armatei siriene ori ai grupărilor care se opun regimului președintelui sirian Bashar al-Assad. Printre capetele de acuzare aduse celor uciși s-au numărat săvârșirea unor fapte incriminate de ideologia Statului Islamic, precum “munca după legea omenească în loc de

¹ Y.N. Harari, *op. cit.*, p. 231-232.

² “... în loc să acceptăm știrile false ca pe o normă, ar trebui să recunoaștem că este o problemă mult mai dificilă decât avem tendința să credem și ar trebui să ne străduim și mai mult să distingem realitatea de ficțiune... Este responsabilitatea noastră, a tuturor, să investim timp și efort pentru a ne scoate la iveală prejudecățile și a ne verifica sursele de informare.” (*Ibidem*, p. 244).

sharia” sau acte interzise de legea islamică sharia, cum ar fi renunțarea la credință, cooperarea cu dușmanii etc.¹

Între cauzele care au determinat încălcarea dreptului la viață, libertatea de gândire, de conștiință și de religie, dreptul la muncă ș.a. în această zonă a Orientului Mijlociu, se află și încercările jihadiștilor sunniți și șiiți care urmăresc dezmembrarea statelor suverane din zonă și distrugerea echilibrului de putere, în numele unei așa-zise revoluții globale care se bazează pe fundamentalismul religios de tip islamic.

Îmi vin în minte acum cuvintele lui Llosa dintr-un articol pe care l-a publicat în *El País* din Madrid în 2003, referitor la dezbateră iscată în Franța, în toamna anului 1987, cu privire la dreptul fetelor musulmane de a purta în școlile publice din această țară vălul islamic. Iată ce ne spune Llosa: ”Cea mai importantă și irevocabilă condiție pentru ca o societate să fie democratică e caracterul laic al statului, independența lui totală față de instituțiile ecleziastice... Un stat laic nu este dușmanul religiei... când se mențin separate (statul și religia, paranteza noastră – O.P.), religia tinde treptat să se democratizeze, iar asta înseamnă că fiecare biserică învață să coexiste cu alte biserici și cu alte modalități de a crede și îi tolerează pe agnostici și atei. Acest proces de laicizare a făcut posibilă democrația... Într-o societate unde legea e Șaria, libertatea și drepturile individuale dispar așa cum dispăreau în închisorile Inchiziției... Într-o societate deschisă trebuie să încapă toate culturile, credințele și obiceiurile, cu condiția ca acestea să nu intre în conflict direct cu drepturile omului și cu principiile toleranței și libertății, care constituie esența democrației. Drepturile omului și libertățile publice și private, garantând societatea democratică, stabilesc un amplu evantai de posibilități de a trăi, iar asemenea posibilități permit conviețuirea tuturor religiilor și credințelor, numai că acestea, așa cum s-a întâmplat cu creștinismul, trebuie de multe ori să renunțe la fanatismul doctrinar – monopolul, excluderea celuilalt și practicile discriminatorii ori cele care atentează la drepturile omului – pentru a-și câștiga drept de cetate într-o societate deschisă.”² Această teză este confirmată și întărită și de Pascal

¹ L. Mitran, *Execuțiile Statului Islamic: Peste 4.000 de oameni uciși în mai puțin de doi ani – Frați executați de frați și copii puși săucidă*, disponibil la www.ziare.com, accesat pe 1 mai 2016.

² M.V. Llosa, *Civilizația spectacolului*, Editura Humanitas, București, 2017, p. 85, 86, 88, 89.

Bruckner atunci când se referă la exercitarea drepturilor cultelor – în special a islamului –, în cadrul constituțional și legal al unei societăți democratice.¹

Or, acest proces este unul deosebit de anevoios numai dacă ne gândim la încercările dramatice prin care au trecut țările creștine până la instaurarea în societate a democrației. Credem că a venit rândul țărilor islamice să renunțe la acel fanatism doctrinar la care se referea Llosa. Iar țările europene să învețe, pe cât posibil de repede, că imigrația, mai ales cea a cetățenilor proveniți din țările musulmane, nu este cu precădere un element rău, ci acel rău necesar revigorării propriilor popoare și economii. Prin urmare, trebuie să existe voința politică necesară din partea guvernelor acestor țări pentru a-i integra pe musulmani în societatea democratică de tip occidental, unde să-și practice propria religie în armonie cu alte religii ori cu cei care nu sunt adepții niciunei religii.

Însă, concepte alternative la ordinea mondială de sorginte westfalică se întâlnesc, de pildă, și în Asia, precum și în alte părți ale lumii, cu urmări negative asupra respectării drepturilor omului.² De exemplu, încercările autorităților turce de a restrânge tot mai mult libertatea de exprimare, mai ales cea prin presă.³

Având în vedere cele exprimate, ne raliem și noi la întrebarea adresată de Henry Kissinger: *“Este oare posibil ca regiuni cu istorii, culturi și teorii tradiționale asupra ordinii atât de divergente să susțină legitimitatea unui*

¹ “... maturitatea democratică presupune să acceptăm că pentru alții pot fi doar simple opinii ceea ce pentru noi înseamnă cele mai intime convingeri, certitudinea că ne aflăm în posesia adevărului.... Pentru ca certitudinile unora să nu le rănească pe ale altora, avem nevoie de *legi* (s.n. – O.P.), de obișnuința coabitării, de obiceiuri comune compatibile cu libertatea de expresie, cu condiția ca un cult anume să nu-și aroge drepturi exorbitante și să nu pretindă dovezi de respect pe care le refuză, însă, altora. Problemele apar atunci când credincioșii țin să impiezeze asupra spațiului public, pentru a-și impune pretențiile: refuzul dreptului de acces la piscină sau la sălile de gimnastică pentru fete, voalul islamic integral, obligația purtării costumelor tip burkini la plajă etc. *Legea* (s.n. – O. P.) și nu *religia* (s.n. – O.P.) stabilește ce e licit și ce ilicit, iar datoria cetățenilor este de a se conforma, indiferent de apartenența lor” (P. Bruckner, *Un rasism imaginar. Islamofobie și culpabilitate*, Ed. Trei, București, 2018, p. 38, 39, 40).

² Pe larg despre acest subiect a se vedea H. Kissinger, *op. cit.*, p. 13, 14 și 15.

³ Autoritățile turce l-au arestat pe redactorul-șef al unui canal de televiziune prokurd din cauza unor postări pe contul său de Twitter (a se vedea pe larg, L. Negrea, *Jurnalist important, arestat pentru o postare pe Twitter*, disponibil la www.stiripesurse.ro, accesat pe 1 mai 2016)

sistem comun, oricare ar fi el?”¹ Pentru moment răspunsul pare a fi unul negativ dacă luăm în considerare respingerea unui asemenea sistem – așa cum a reieșit și din cele înfățișate mai înainte – în special de către chinezi și musulmani².

Desigur dacă ne raportăm la procesul de globalizare în plină desfășurare, se ridică și alte întrebări care își așteaptă urgent răspunsurile, și anume: cum se conduc societățile în condițiile globalizării și mai ales cum este gestionată globalitatea sau, mai bine zis, geomodernitatea, cea care reflectă gradul contemporan de civilizație în era informaticii și a înaltelor tehnologii? Deci, care mai este rolul statului modern suveran, al statului de drept, în circumstanțele în care acesta nu mai este considerat actor principal al globalizării?³

Un posibil răspuns la aceste întrebări l-a dat fostul secretar general al O.N.U. Kofi Annan, care raportându-se la globalizare declara că aceasta ”este o sursă de noi provocări pentru umanitate. Numai o organizare mondială este capabilă să facă față provocărilor la nivel planetar. Când acționăm împreună, suntem mai puțin vulnerabili față de catastrofele care ne lovesc pe fiecare dintre noi.”

Pe de altă parte, în literatura de specialitate dedicată globalizării, s-a menționat că Terra trebuie să devină “o singură lume, nu ca urmare a voinței sau dorinței cuiva, ci datorită mișcării social-istorice obiective care impune o nouă ordine mondială determinată de schimbările, provocările și necesitățile profunde economice, politice, sociale, demografice, de protecție a mediului

¹ H. Kissinger, *op. cit.*, 14.

² În același sens P. Manent, *Cum de putem trăi împreună. 16 lecții de filozofie politică pe înțelesul oricui*, Editura Humanitas, București, 2017, p. 157-158.

³ În același sens a se vedea O. Predescu, *Globalizare, globalitate și criminalitate, cit. supra.*, p. 15-16. Mai mult, se discută chiar despre dispariția treptată a statului ori că statul social și-ar fi încheiat misiunea istorică, fiind de preferat ca o țară să fie condusă asemenea unei corporații, prin adaptarea sistemului la exigențele dinamismului și forței antreprenoriale (*Ibidem*, p. 15, inclusiv nota de subsol nr. 4). La rândul său, H. Kissinger arată că “natura statului însuși – unitatea de bază a vieții internaționale – a fost supusă la numeroase presiuni: atacată și dezmembrată intenționat, erodată din neglijență în unele regiuni ale lumii, deseori copleșită de valul evenimentelor.” Mai mult, de la sfârșitul Războiului Rece, în mai multe regiuni ale planetei s-a remarcat așa-zisul fenomen al “statelor eșuate”, al “spațiilor neguverdate...”, marile puteri manipulând fenomenul potrivit intereselor lor, chiar cu riscul unei anarhii iminente. În opinia autorului, această stare de lucruri constituie una din cele patru dimensiuni semnificative din perspectiva cărora structura ordinii mondiale din secolul al XXI-lea este deficitară (H. Kissinger, *op. cit.*, p. 296).

și de securizare a planetei... Trecerea de la național la regional și, mai departe, la global implică opțiuni, renunțări, așteptări și provocări care produc mutații semnificative structurale, de mecanism, în setul de valori și principii fundamentale...”¹

Pe lângă toate acestea, l-aș invoca aici, din nou, pe Pierre Manent care susține că “trăsătura majoră a lumii de azi” este „tensiunea dintre, pe de o parte, așa-numita ordine veche... a politicii, și, pe de altă parte, proiectul și speranța unei ordini noi, metapolitice sau postpolitice, noua ordine a umanității unificate. Secolul XX a cunoscut tentațiile totalitare. Suntem pe cale să cunoaștem tentația antipolitică... dar vom observa poate curând că nu e până la urmă mai ușor de trăit în depolitizarea umanitară decât în suprapolitizarea totalitară.”² Același autor arată că în lumea contemporană se remarcă cu pregnanță emanciparea comerțului, a dreptului și a moralei ”care, fiecare în registrul său, promit ieșirea din politic... comerțul potrivit realismului, prozaismului interesului bine înțeles; dreptul potrivit coerenței intelectuale a unei rețele de drepturi care se deduc în mod riguros din faptul autonomiei individuale; în fine morala, potrivit năzuinței sublime a purei demnități la care se raportează prin acest sentiment pur spiritual care este respectul”. Iar dacă aceste trei sisteme, domenii sunt analizate împreună “s-ar părea că se afirmă irezistibil promisiunea unei lumi noi și complete, deopotrivă realistă și idealistă... o lume nouă și completă, dar fără politică... ea (politica, s.n. – O.P.) deja nu mai este decât instrumentul acestor trei mari instanțe nonpolitice, instrumentul comerțului, instrumentul dreptului, instrumentul moralei. Aici ne aflăm în prezent.”³ Pentru ca în final să concluzioneze astfel: “Nu va exista o ordine nouă decât dacă acceptăm în mod hotărât constrângerile vechii ordini, cu alte cuvinte constrângerile condiției noastre politice. Iar aceste constrângeri comportă la rândul lor o făgăduință, aceea de a înfăptui umanitatea omului fără iluzie, dar în adevărul naturii sale politice.”⁴

Identificând trei probleme majore existențiale ale vremurilor noastre care ar putea amenința însuși viitorul civilizației umane, și anume *războiul nuclear*,

¹ V. Stănescu, *Globalizarea spre o nouă treaptă de civilizație...*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2009, p. 385.

² P. Manent, *op. cit.*, p. 332.

³ *Ibidem*, p. 332, 333, 334.

⁴ *Ibidem*, p. 337.

colapsul ecologic și perturbarea tehnologică (generată în principal de fuziunea tehnologiei informației cu biotehnologia), Yuval Noah Harari, în mod just, remarcă: “În secolele trecute, identitățile naționale au fost create deoarece oamenii se confruntau cu probleme și oportunități care depășeau cu mult posibilitățile triburilor locale și pe care puteau spera să le rezolve doar prin cooperarea întregii țări. În secolul XXI, națiunile (statul-națiune, paranteza noastră – O.P.) se află în aceeași situație ca vechile triburi: ele nu mai reprezintă cadrul adecvat pentru gestionarea celor mai importante provocări ale epocii. Avem nevoie de o nouă *identitate globală* (s.n. – O.P.), deoarece instituțiile naționale sunt incapabile să gestioneze o serie de situații globale dificile, fără precedent. Avem acum o ecologie globală, o economie globală și o știință globală – dar am rămas tot cu *politica națională* (s.n. – O.P.)... singura soluție reală este *globalizarea politicii* (s.n. – O.P.) Asta nu înseamnă instituirea unui “guvern global”... Mai curând, globalizarea politicii înseamnă că dinamica politică din interiorul țărilor și chiar al orașelor ar trebui să acorde o importanță mult mai mare problemelor și intereselor globale.”¹

3.Perspective în legătură cu noua ordine mondială. Primii douzeci de ani ai secolului al XXI-lea ne-au arătat că trăim într-o lume tot mai integrată, care formează o unică civilizație – *civilizația umană*. Iată ce ne spune același Yuval Noah Harari: „Astăzi... o singură paradigmă politică este acceptată pretutindeni. Planeta este împărțită în circa 200 de state suverane, care acceptă în general aceleași protocoale diplomatice și legi internaționale comune... Atunci când israelienii și palestinienii, rușii și ucrainenii, kurzii și turcii se întrec ca să intre în grațiile opiniei publice globale, folosesc cu toții același discurs legat de *drepturile omului* (s.n. – O.P.), suveranitatea statală și legea internațională... Orice schimbări ne vor aștepta în viitor, ele vor implica cel mai curând o luptă frățească în sânul unei singure civilizații decât un conflict între civilizații diferite. Marile provocări ale secolului XXI vor fi de natură globală.”²

În acest context, apreciem că, din considerente de necesitate și oportunitate, pe lângă rezolvarea urgentă a contradicțiilor actuale dintre sistemul economic internațional cu o organizare cvasi-globală și structura politică predominantă

¹ Y.N. Harari, *op. cit.*, p. 131-132.

² *Ibidem*, p. 108, 115-116.

a societății omenești care încă se află la nivel statal, caracterizate prin crize financiare repetate în diferite locuri de pe Pământ, de la vest la est și de la nord la sud, precum și printr-o creștere tot mai îngrijorătoare a gradului de inegalitate dintre oameni cu efecte negative asupra economiei, a democrației și a globalizării¹, ar trebui să se întreprindă acțiuni urgente în vederea proclamării, consacării și, mai ales, a garantării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului printr-un mecanism de protecție eficient la nivel global. Și aceasta în cadrul tendințelor, tot mai accentuate, de mondializare a dreptului.²

Deși ar fi de dorit pentru mai binele societății omenești, considerăm însă că acest lucru nu se poate realiza într-un termen scurt. Aceasta și din cauza inexistenței unui sistem, a unui mod de organizare eficace la nivel global și, de realizare a conlucrării între marile puteri în legătură cu aceste aspecte, precum și cu alte componente privitoare la înfăptuirea unei noi ordini mondiale, care, așa cum relevam mai înainte, este mai necesară ca oricând în istoria omenirii. O ordine mondială alcătuită “din state care își afirmă demnitatea individuală și sistemul politic participativ și care cooperează în plan internațional în conformitate cu reguli convenite de comun acord...”³

¹ În legătură cu acest subiect a se vedea J.E. Stiglitz, *Marea divizare. Societățile inegale și ce putem face în privința lor*, Editura Publica, București, 2015.

² În doctrina juridică se relevă că “mondializarea dreptului în elaborarea și practica sa și globalizarea conceptelor și tehnicilor lui reprezintă realități tot mai evidente. Evoluțiile converg spre perspectiva unui drept comun ansamblului planetei, care ar putea fi calificat, pe termen lung, chiar ca mondial... Armonizarea drepturilor naționale se conjugă și se potențează cu și prin fenomenul de integrare manifestat în cadrul marilor blocuri economice – SUA, UE, China – care devin actori importanți ai creării și aplicării dreptului global.” (M. Duțu, *Dreptul: între ipostaze teoretice și avatarurile mondializării*, Editura Academiei Române, Editura Universul Juridic, București, 2014, p. 19-20). Un alt autor, referindu-se la drept ca la o componentă principală a globalizării, menționează că “dreptul – sistemul de drept, cu toate structurile sale: ramuri, norme juridice, instituții – transcende tot ceea ce este local și regional, devenind transnațional, suprastatal mai mult decât internațional (cu referire la numai o parte din state), devenind un drept global, lipsit de bariere politice, economice și sociale, culturale și religioase... cu un rol determinant în procesul de organizare, conducere și control, în prevenirea și eradicarea oricăror încercări de destabilizare a ordinii globale, un factor de echilibru și stabilitate, ca și un garant al societății globale.” (V. Stănescu, *op. cit.*, 259).

³ H. Kissinger, *op. cit.*, p. 299. Realitatea din zilele noastre demonstrează că, paradoxal, nici Consiliul de Securitate al O.N.U., nici reuniunile regulate ale U.E., N.A.T.O., ori ale liderilor din zona Asia-Pacific în APEC și Summitul Asiei de Est, ale țărilor dezvoltate din G7 și G8 și ale principalelor economii ale lumii în G20, nu reușesc să gestioneze cele mai importante

Un prim set de asemenea reguli, norme juridice care să întrunească acordul statelor, ar fi cele referitoare la consacrarea și garantarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Așa cum s-a arătat în doctrină – în mod corect credem noi –, rămâne ca universalizarea practică a drepturilor omului, ca o contribuție de gândire și acțiune occidentală, să “treacă prin sita criteriilor de asimilare identitară proprii celorlalte culturi ale lumii, astfel încât să dobândească proteismul originalității și modului propriu acestora. Drepturile omului vor deveni, abia astfel, bun comun și de sinteză al umanității, iar afirmarea lor juridică globală, o cale... a construcției juridice universale.”¹

Astfel, ne explică doamna dreptului francez, profesor Mireille Delmas-Marty, este momentul *concilierii universalismului drepturilor omului cu diversitatea culturală*, ceea ce înseamnă o puternică provocare; mai ales într-o lume cuprinsă de adevărate frenezii identitare, care se prezintă ca un teatru a unor violențe extreme despre care oamenii au crezut că s-au terminat pentru totdeauna.²

Dispozițiile art. 1 din Declarația universală a UNESCO asupra diversității culturale, adoptată în noiembrie 2001, prevăd că diversitatea culturală este pentru specia umană la fel de necesară cum este biodiversitatea pentru ordinul viu. În acest înțeles ea constituie patrimoniul comun al umanității și trebuie să fie recunoscută și afirmată în folosul generațiilor prezente și a celor viitoare. În plus, art. 2 al declarației arată că pluralismul cultural reprezintă răspunsul politic atunci când ne referim la diversitatea culturală.³

Convenția UNESCO asupra protecției și promovării diversității expresiilor culturale, adoptată la Paris la 20 octombrie 2005⁴, prevede în art. 2 pct.3, printre principiile directoare, *principiul demnității egale și al respectului pentru toate culturile*. Cu privire la acest principiu, Mireille Delmas-Marty ne arată că dacă toate culturile sunt egale, toate valorile nu sunt echivalente. Mai mult, ne spune profesorul Delmas-Marty, în acord cu prevederile art. 4

aspecte legate de numeroasele crize, cu deosebire cele financiare, de securitatea și stabilitatea globală ș.a. (În același sens a se vedea și V. Stănescu, *op. cit.*, p. 422).

¹ I. Humă, *op. cit.*, p. 125.

² M. Delmas-Marty, *Universalisme des droits de l'Homme et diversité des cultures*, în volumul “Le monde qui vien. Entre périls et promesses. 2000-2005 : un état des droits”, ouvrage dirigé et coordonné par G. Aschieri, J.-P. Dubois, E. Tartakowsky, P. Tartakowsky, Ligue des Droits de L'Homme, Éditions La Découverte, Paris, 2016, p. 69.

³ Disponibilă la adresa unesdoc.org/images/0012/001271/127160m.pdf.

⁴ Disponibilă la adresa <https://lege5.ro>.

din convenția UNESCO mai sus menționată, diversitatea culturală nu trebuie să aducă atingere drepturilor omului garantate prin dreptul internațional și nici să limiteze exercitarea acestora. De asemenea, dreptul internațional face din drepturile omului un instrument pentru a evidenția această provocare, dar el nu oferă și un mod de a concilia în practică pluralismul culturilor cu universalitatea drepturilor omului. Astfel, se propune un demers în trei timpi, dintre care amintim doi care ni se par mai semnificativi pentru scopul urmărit, și anume: drepturile omului să devină un limbaj prin care să se comunice între culturi; recursul la drepturile omului ca strategie de apropiere a culturilor.¹

În era noastră societatea omenească s-a schimbat mai mult ca oricând, într-un ritm accelerat, greu de controlat. Acest fenomen presupune, pe cale de consecință, și o mare metamorfoză în legătură cu diversitatea culturală și drepturile omului. Ar fi paradoxal ca în aceste vremuri când omul a devenit o forță prin descoperirile științifice de excepție și realizările fără precedent ale înaltelor tehnologii digitale, acesta să nu fie capabil a asigura pacea în lume și a face din planeta noastră una propice vieții tuturor ființelor. Pentru aceasta omenirea trebuie să câștige lupta cu creșterea simultană în această eră nouă a urbanizării, a poluărilor, a mișcărilor ce vizează migrările și a violențelor criminale și războinice și a urmărilor negative pe care acestea le au asupra societății și a planetei în întregul ei. Iar în acest context, fără a renunța la diversitatea culturală, dar depunând mai mult efort pentru a ordona pluralismul și “a pune la plural universalul”, generalul, este nevoie de a dinamiza dispozitivele juridice datorită drepturilor omului.²

În același timp, procesul de mondializare ar trebui să îmbrace forma unei *mișcări mondiale puternice de înfăptuire a unei societăți democratice și sociale* în centrul căreia să se găsească drepturile omului și libertățile fundamentale³.

Suntem de părere că ar fi un punct de plecare în edificarea unei ordini mondiale adevărate, reale, rod al eforturilor tuturor statelor lumii, a tuturor regiunilor de pe planetă, care “păstrându-și propriile valori, trebuie să-și

¹A se vedea pe larg M. Delmas-Marty, *op. cit.*, p. 70 și urm.

² *Ibidem*, p. 81.

³ A se vedea și P. Tartakowsky, *Préface*, în “Le monde qui vient. Entre périls et promesses”, 2000-2015 : Un état des droits, ouvrage dirigé et coordonné par G. Aschieri, J.-P. Dubois, E. Tartakowsky, P. Tartakowsky, Ligue des Droits de L’Homme, Éditions Découverte, Paris, 2016, p. 7.

asume o a doua cultură, una globală, structurală și juridică ”¹, din care, evident, nu pot lipsi drepturi fundamentale, precum dreptul la viață, la un mediu sănătos și echilibrat ecologic, la un nivel de trai corespunzător, la educație ș.a., adică drepturi și libertăți fundamentale din toate generațiile, precum și din cele care vor urma.

Prin urmare, cel puțin până la orizontul anului 2050, apreciem că *triada de tip liberal – democrație, stat de drept și drepturile omului* –, cu ajustările de rigoare impuse de noile realități ale secolului al XXI-lea de natură tehnologică, economică, culturală – în diversitatea ei –, juridică și politică, la care ne-am referit succint mai sus, va continua să influențeze în mare măsură societatea la nivel global pe baza principiilor libertății și păcii. Însă, cu siguranță, în anii care vor urma, democrația liberală va trebui să facă față și să depășească noi crize economice mondiale, provocate, mai ales, din cauza politicilor internaționale bancare; să se confrunte cu modelele ideologice alternative, ca, de pildă, cele naționaliste, populiste, autoritariste, neomarxiste, religioase locale, unele în forme radicale ori/și extremiste; să aducă o viziune nouă asupra lumii ca răspuns la schimbările excepționale din societate, prin “formularea unor noi modele sociale și politice”.² Dar, de data aceasta, ar fi necesar să fie vorba de unele reușite, în raport cu cele generate de revoluția industrială în secolul trecut, deoarece orice eșec în acest secol ar însemna, cum corect ne arată Harari, “războaie nucleare, monstruoșități modificate genetic și colapsul total al biosferei”.³

Iar în materia drepturilor omului să găsească soluțiile indispensabile pentru respectarea drepturilor economice, sociale și culturale, întrucât în absența securității social-economice drepturile civile și politice nu ar mai avea consistența necesară. La fel, s-ar impune identificarea și punerea în practică a unor măsuri specifice pentru asigurarea dreptului la un mediu sănătos și echilibrat ecologic.

¹ H. Kissinger, *op. cit.*, p. 300.

² Y.N. Harari, *op. cit.*, p. 30.

³ *Ibidem*, p. 46.

Bibliografie

- H. Kissinger, *Ordinea mondială. Reflecții asupra specificului națiunilor și a cursului istoriei*, Editura RAO, București, 20015, p. 302.
- J. Attali, *Une brève histoire de l'avenir*, Editura Fayard, Paris, 2008, p. 22, apud Ș. Mășu, P. Buneci, V. Gheorghe, *Criza, anticriza și noua ordine mondială*, Editura Solaris Print, , București, 2009, p. 320 (a se vedea și nota de subsol 1).
- Y.N. Harari, *21 de lecții pentru secolul XXI*, Editura Polirom, Iași, București, 2018, p. 30.
- I. Humă, *Noos juridic. Valorile identitare în fața globalizării. Culegere de studii*, Editura Universul Juridic, București, 2016.p. 35.
- O. Predescu, *Globalizare, globalitate și criminalitate*, în volumul “Devianță și criminalitate – Evoluție, Tendințe și Perspective –”, de O. Predescu (editor coordonator) ș.a., Editura Universul Juridic, București, 2016, p. 15.
- L. Mitran, *Execuțiile Statului Islamic: Peste 4.000 de oameni uciși în mai puțin de doi ani – Frați executați de frați și copii puși să ucidă*, disponibil la www.ziare.com, accesat pe 1 mai 2016.
- M.V. Llosa, *Civilizația spectacolului*, Editura Humanitas, București, 2017, p. 85, 86, 88, 89.
- P. Bruckner, *Un rasism imaginar. Islamofobie și culpabilitate*, Ed. Trei, București, 2018, p. 38, 39, 40.
- L. Negrea, *Jurnalist important, arestat pentru o postare pe Twitter*, disponibil la www.stiripesurse.ro, accesat pe 1 mai 2016
- P. Manent, *Cum de putem trăi împreună. 16 lecții de filozofie politică pe înțelesul oricui*, Editura Humanitas, București, 2017, p. 157-158.
- V. Stănescu, *Globalizarea spre o nouă treaptă de civilizație...*, Editura Eikon, Culj-Napoca, 2009, p. 385.
- J.E. Stiglitz, *Marea divizare. Societățile inegale și ce putem face în privința lor*, Editura Publica, București, 2015.
- M. Delmas-Marty, *Universalisme des droits de l'Homme et diversité des cultures*, în volumul “Le monde qui vien. Entre périls et promesses. 2000-2005 : un état des droits”, ouvrage dirigé et coordonné par G. Aschieri, J.-P. Dubois, E. Tartakowsky, P. Tartakowsky, Ligue des Droits de L’Homme, Éditions La Découverte, Paris, 2016, p. 69.
- P. Tartakowsky, *Préface*, în “Le monde qui vient. Entre périls et promesses”, 2000-2015 : Un état des droits, ouvrage dirigé et coordonné par G. Aschieri, J.-P. Dubois, E. Tartakowsky, P. Tartakowsky, Ligue des Droits de L’Homme, Éditions Découverte, Paris, 2016, p. 7.